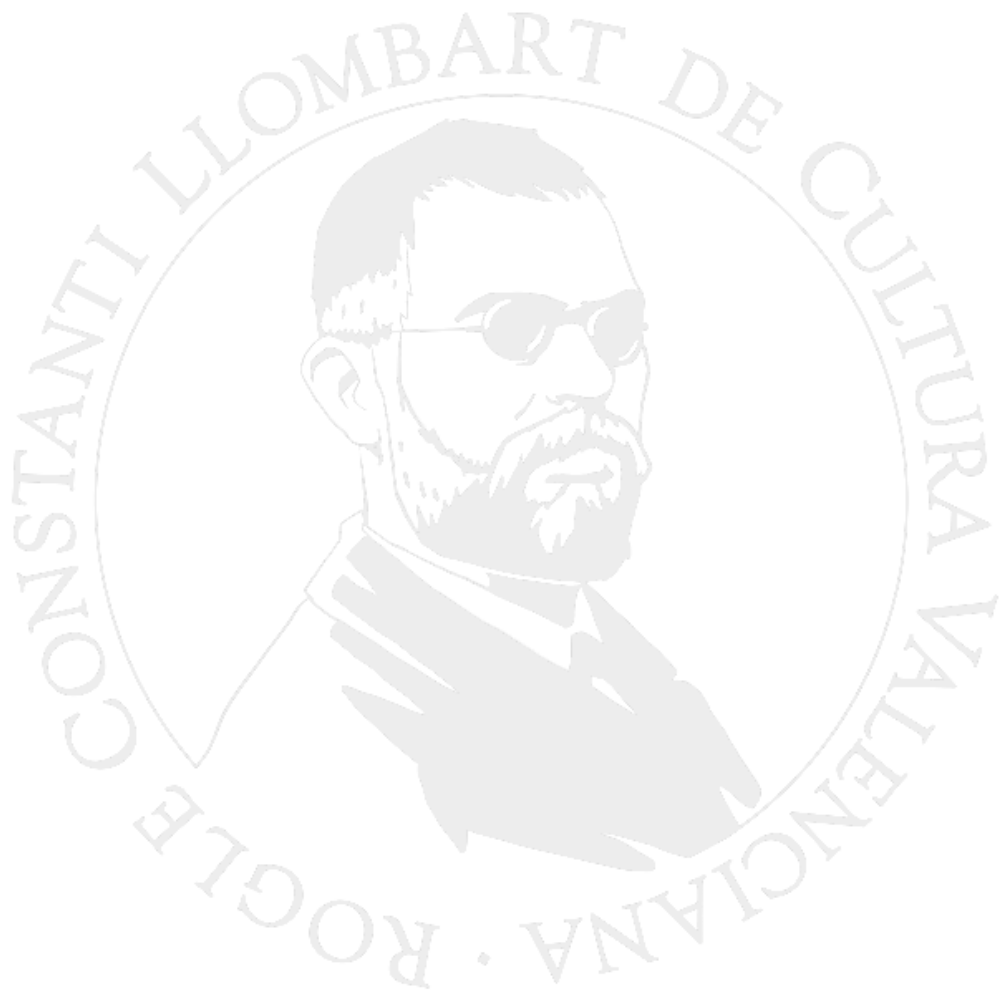

Hora actual de la llengua valenciana (una reflexió demogràfica)

Leopolt Peñarroja Torrejón
Març de 2025

Discurs llegit per l'autor el 3 de març de 2025 en el transcurs de la celebració del XXXVII Dia de la Llengua i de la Cultura Valencianes, organitzat per la Real Acadèmia de Cultura Valenciana.

Portada: Disseny de 3PES. Il·lustració original de 'sentavio' en Freepik.

Edita Rogle Constantí Llombart

Març de 2025

**XXXVII DIA DE LA LLENGUA I DE LA CULTURA
VALENCIANES (3-03-2025)**

**Hora actual de la llengua valenciana
(una reflexió demogràfica)**

Leopolt Peñarroja Torrejón

Excm. Sr. Decà, Ilustríssimes autoritats, ilustríssims senyors acadèmics, senyores i senyors:

Hui, 3 de març de 2025, a 556 anys de la mort d'Ausiàs March, el més alt poeta en llengua valenciana, és bona ocasió per a reflexionar sobre el seu present i el seu futur, perquè és evident que, per lo menys tal com se va rebre a mitan del segle XX, ha segut objecte d'un procés de cancelació que continua implacable.

Per això, abordar el tema del *statu quo* del valencià com un cas convencional és una pèrdua de temps. A hores d'ara, el concepte filològic «valencià» patix una profunda distorsió derivada del supremacisme pancatalaniste ya formulat per Antoni de Bofarull en 1868, intensificat per Prat de la Riba, Rovira Virgili, Pompeu Fabra o Joan Coromines (qui parla ya en 1954 de la «Gran Catalunya» llingüística), i passat, via Fuster – Guarnier, al que dita ideologia rebaixa a «País Valencià». Lo que implica que tal 'país', concebut com a *hinterland* d'expansió d'una diminuta pàtria inicial catalana, no pot ostentar una llengua *pròpia*. Tampoc una cultura.

Este procés de reescritura de la realitat històrica de Catalunya, de València, de Mallorca i d'Aragó ha anat de la mà d'un segon procés de desmontage (de deconstrucció) de l'idea històrica de València; el qual, des dels 70 del s. XX ha elaborat una minuta de principis, nulament científics, pero exitosos, sobre l'orige de *València* i, naturalment, del *valencià*. Puix be, açò comença a ser problema quan esta carta de principis se transforma en una comunitat de pensament, en una espècie de *umma* ideològica obligatòria on militen, apostòlicament, no pocs titulats en determinades disciplines que, lògicament, han de ser transmeses en el procés educatiu. Vist des d'una atra perspectiva, si els 807.570 alumnes valencians del curs 2024-25 han de pendre mole dels 82.180 docents, una part dels quals ya ha segut objecte d'una reprogramació mental de la seua llengua i cultura, deurem convindre, ans d'entrar en

matèria, que els patrons que rigen la qüestió valenciana no són massa normals, sino *anormals*.

Pero dels aspectes susceptibles d'anàlisi que envolten el tema del valencià (i que he tractat fa poc en *El valencià, una llengua iberorromànica. Demografia, descripció, genètica*, Anals RACV 2024), voldria quedar-me en el de la demografia de la nostra llengua, ya que revela alguns processos que és menester evaluar. La pregunta és molt simple: ¿quants valencians i valencianes parlen a hores d'ara *valencià*? O ¿quants, en el sentit propi de *parlar*, parlen valencià?

II

Sabut és que el valencià és una modalitat llingüística iberorromànica desenvolupada a partir del llatí vulgar centre-oriental de l'Hispania Tarraconensis, entre les fronteres fluvials aproximades de l'Ebro-Sènia i el Segura. Genèticament, no és una llengua «occitanorromànica», ni per tant galorromànica, sino vinculada, d'acort en lo que se desprén de la documentació primitiva, als dialectes romànics de la Península Ibèrica, sobre tot als orientals; i no, salvo en algun aspecte particular, als de més allà dels Pirineus. La refutació de les tesis galorromàniques de Meyer-Lübke i Griera per Amado Alonso (1954) és difícil de rebatre; i front a les taules lèxiques que vinculen català i valencià (o valencià a través del català) al provençal, he aportat proves de que les preferències del català, valencià, castellà i provençal i la seua interrelació no són tan simples, i, ademés, sorprenen per la seua complexitat.

Hui, el valencià és llengua pròpia d'una àrea majoritària de la Comunitat Valenciana, regió administrativa d'Espanya que respon a la demarcació de l'històric *Regnum Valentiae*, i que les fonts àraps denominaven ya *arḍ Balansiyya* o *territori de València* ans del s. XIII. Un espai que, prèviament a la presència romana, incloïa la Contestània, l'Edetània i part de l'Ilercavònia ibèriques. Els hàbits de llengua de dites regions pogueren influir en les tendències fonètiques, lèxiques, etc., del protorromànic del nostre territori. Per eixemple, no podem descartar que, entre elles, figuren certes matisacions del vocalisme o l'ensordiment de la palatal [dʒ] en [tʃ] (formatʒe > formatʃe) i de les alveolars [dʒ] en [tʃ] i [z] en [s] (dodʒe > dotse, rɔza > rɔsa); o la realització de [v] labiodental com a [β] bilabial (Valénsja > βalénsja) en el dialecte central, que s'estén entre Algar - Almenara i Alzira. D'esta característica he documentat alguns símptomes en 1282.

Anem, per tant, a les sifres. En l'actualitat, la denominada «àrea de predomini llingüístic valencià» comprén el 59,6 % del territori (13.863 km², el 88,8 % de la població: 4.490.929 hab.). I la «de predomini llingüístic castellà», el 40,4 % (9.398 km², el 11,2 % restant: 566.423 hab.). Esta *bipartició* no existia ans de la reconquesta, quan el romànic valencià d'orígens era u en tot el territori, un poc més extens en sentit

occidental. Evite enumerar les comarques compreses en una i altra àrea, que són de domini general.

Pero, evidentment, estes sifres de població no equivalen a número de parlants. Observem que en zona «de predomini llingüístic valencià» les ciutats més populoses, València (825.948 hab.) i Alacant (358.720 hab.), no tenen majoria d'usuaris de valencià en àmbit familiar; i que el castellà avança en número de parlants; al punt de que l'expressió oficial «zona de predomini llingüístic valencià», podria ser un eufemisme.

Reduirem, primer, a números absoluts els dos únics indicadors (llengua usada pel parlant en l'àmbit familiar i llengua usada en el cercle d'amistats) que dins l'enquesta *Conocimiento y uso del valenciano 2021* de la Generalitat Valenciana podem considerar un índex prou fidel del volum de parlants nadius de valencià.

<i>Us</i>	<i>Castellà</i>	<i>Valencià</i>
Sempre	56 %	19,5 %
Generalment	2,2 %	2 %
Més que l'atra llengua	4,4 %	1,6 %
Indistintament	7,5 %	
Atres idiomes	5,8 %	

Taula 1. Llengua usada en l'àmbit familiar (2021)

<i>Us</i>	<i>Castellà</i>	<i>Valencià</i>
Sempre	51,5 %	13 %
Generalment	3,4 %	4,5 %
Més que l'atra llengua	6,7 %	2,9 %
Indistintament	14,7 %	
Atres idiomes	2,8 %	

Taula 3. Llengua parlada en amics i amigues (2021)

La taula relativa a l'ús en *àmbit familiar* representa un total d'entre 875.731 i 1.037.404 parlants de valencià, segons se partixca del 19,5 % que diu parlar-lo sempre o se sume el 3,6 % que l'usa «generalment» o «més que l'atra llengua»; front a un total d'entre 2.514.920 i 2.811.321 parlants de castellà. La taula relativa a l'ús en el *círcul d'amistats*, representa entre 583.820 i 916.149 parlants de valencià; front a una sifra d'entre 2.312.828 i 2.766.412 de castellà. Queda un 7,5 % d'enquestats (336.819 parlants) que diu expressar-se indistintament en abdos llengües quan està en família; i un 14,7 % (660.166 parlants) que afirma lo mateix quan està entre amistats. Pero, com explique en l'estudi a que em referia, l'aplicació d'estes dos variables no és tan simple.

En tot cas, el punt central és este: ¿quina interpretació hi ha que donar a l'hipotètic 54,9 % de la població d'àrea de predomini valencià (2.465.620 usuaris) i al 24,2 % de la de predomini castellà (137.073) que diu que «sap parlar» valencià? Si aludim a població valencianoparlant en sentit propi, estos números són empíricament inverosímils, cosa que devem recalcar en ares d'una **l**ectura realista. No és possible que entre un milló i un milló i mig de valencians i valencianes sàpien parlar valencià, pero no el parlen; que el número dels que «*el saben parlar*» pero no el parlen supere el d'aquells que el saben i el parlen; ni —cosa incomprendible— que el percentage de «parlants» de valencià en zona de predomini castellà supere el dels qui en zona valenciana l'usen com a llengua ordinària. En definitiva, estimem que el número actual de parlants de valencià no s'aparta massa de les primeres sifres que apuntàvem, si un cas incrementades per un grup d'usuaris d'actitut més borrosa i que no és fàcil determinar de forma fefaent, lo que projectaria la població actual *de llengua nativa valenciana* a un interval d'entre 1.000.000 i 1.400.000 parlants. Que entre els demés 'coneixedors' del valencià hi hagen parlants passius, parlants recordadors o semiparlants en el sentit de Dorian, incloent 'usuaris' escolarisats durant un temps en el denominat «valencià normatiu», no modifica la sifra d'autèntics parlants de llengua valenciana. En fi, també importa indicar que les sifres extretes dels censos de població tenen poc de valor demollingüístic, per eixemple les propostes a mitan del s. XX per Coromines (1954: 10) o Sanchis Guarner (1960: 69). I, en major motiu, les barbaritats numèriques del portal propagandístic de la Generalitat Catalana, segons la qual la població catalanófona d'Espanya s'acosta als 14 millions de parlants. Surreal.

Pero devem extraure d'açò conclusions concretes. I la primera és esta: si donem fe a les anteriors estadístiques, de les que no tenim per qué dubtar, i menys encara vista l'orientació ideològica dels solicitants de l'enquesta, estem davant la cota més baixa d'ús del valencià des de 1992, quan la població valencianoparlant representava, en teoria, el 50,4 % de la de zona de predomini valencià (1.751.366 dels 3.474.934 ciutadans en aquella data, segons els índexs en circulació).¹

¹ D'un total de 3.913.214 habitants.

IV

Puix be, d'acort en les iniciatives en pro de la llengua en els darres 40 anys, des de la Llei d'Us i Ensenyament del Valencià de 1984, a saber: implementació de l'ensenyança en valencià en detriment del castellà, exclòs en bona proporció de l'oferta oficial sobre tot des dels anys 2000, filtres administratius inexistents en atres comunitats i països, com és el cas de la JQCV (decret 173/1985), constitució de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (1998), partides presupostàries destinades a la promoció llingüística, o les persistents inversions de la Generalitat Catalana en favor de la «unitat de la llengua»², tal situació resulta inexplicable. No ho és. Una desafecció com esta ha d'obedir a causes definides i estes no poden ser atres que la gestió irracional de les llibertats en matèria llingüística, el model oficial de llengua administrativa i els organismes inventors d'un producte denominat «valencià normatiu» que no té res que vore en la llengua heretada i en la competència nativa, en el sentit chomskyà, dels valencians.

En definitiva, esta situació contrallògica en que una llengua políticament conreada per comparança en l'atra llengua oficial (l'espanyola o castellana, que en variant castellano-aragonesa conviu en ella des del s. XIII) experimenta un rebuig progressiu, sols té una llectura coherent: la llengua rebujada no és el valencià, sino el pseudovalencià, el producte normatiu que l'anexionisme pancatalà, via Administració, IEC i AVL, ha degradat (i té la gosadia de confessar-ho) a simple *model en construcció* que per tant no és la llengua derivada del valencià històric i patrimonial, sino un combinat que pren d'ací i d'allà (València, l'Alt Empordà, el Maresme, la Segarra, Osona o el Rosselló) i inclús de les fases caduques de l'idioma, les peces necessàries per a garantir que nosatres, els valencians, com a bons catalans del sur, metabolisem el llenguatge de referència de la Gran Catalunya llingüística. Naturalment, i de gaidó, l'autèntic valencià comença a percebre's pels nous usuaris com a *llengua proscriu* per la màquina oficial de titulacions i per la policia del sistema, lo que redunda —deduïxc, és la meua opinió— en la preferència pragmàtica pel castellà i en el retrocés del valencià. Hi ha, naturalment, atres qüestions candents, totes elles relacionades, en que no podem entrar.

Una última reflexió. En una aldea perduda de la Baixa Califòrnia, donya Daria i donya Teresa eren les dos úniques parlants del ku'ahl, un idioma indígena de Mèxic que se considera oficialment extint des de l'any 2000. Donya Teresa morí en 2022.

² En el periodo 1980-2021, les entitats físiques o nominals valencianes creixcudes a l'ombra de l'ACPV d'E. Climent han rebut en concepte de subvenció de la Generalitat de Catalunya partides que totalisen 8.729.445,77 € entre 1980 i 2003 (presidència de J. Pujol); 5.131.546,43 € entre 2003 i 2006 (de P. Maragall); 7.887.147,72 € entre 2006 i 2010 (de J. Montilla); 6.989.813,91 € entre 2010 i 2015 (d'Artur Mas); 1.173.827,45 € entre 2016 i 2017 (de C. Puigdemont); i 3.763.728,97 € entre 2018 i 2021 (de Quim Torra). O siga, més de 30,5 milions d'euros (5.594,5 milions de pessetes) que no descarten partides complementàries anteriors, paraleles o posteriors; o atres subvencions de diversa naturalesa. Font: Generalitat Catalana.

Donya Daria ya a soles pot parlar ku'ahl en ella mateixa. Ya sé. No estem en eixa fase, a Deu gràcies. Pero no sigam ilusos. Pot ocórrer que si no deixem clara l'imatge del verdader valencià, l'utilisem en competència i deixem constància científica de la seua verdadera fisonomia, inclús perfeccionant la seua codificació i cohesionant les forces disperses i valioses que nos queden, a no massa tardar lo que diem valencià no passe de ser una paraula pantalla que tape lo que mai ha segut nostre, sino del veí. Ya està passant. Puix be, en eixe treball està i estarà esta Real Acadèmia.

Homenage de la RACV en la tomba d'Ausias March en el XXXVII Dia de la Llengua i Cultura Valencianes. 3 de març de 2025 (Foto: racv.es)